

אהרן משה בן חנוך העניך, פייגע רישא בת דוב, יוסף בן מאיר, זיסא בת יצחק צבי הכהן

Terms for teeth

1. Teshuvot haGaonim, Harkavy edition, #405

"שינאנא..." פרושו בעל שינים כי אמרו שיניו שלרב יהודה היו גדולות ביותר. ודילמא הוה ידיע רב יהודה באותן עתים "שינאנא" והוה ידיע רב פפא סודני. ויש שנושאיין עצמן לומר דכואת שמואל ורבא לא הוו קארו שמי לתלמידיהון כי הני. והאיי שינאנא ששונה הלכות או ששוננין טעמיו. והאיי סודני איש סודי תורה. והני מילי בעלמא אינון. שינאנא ברור בלשוננו אפילו בפי נשים וקטנים שכל גדול שינים כך קוראין אותו. וגם סודני אינו מכוער לקרוא לבן כפר עירני וסודני:

Shinana... This means "the one with the teeth", for they said that Rav Yehudah had unusually large teeth. Perhaps Rav Yehudah was then known as *shinana* and Rav Pappa was known as *sodani*. Some elevate themselves, saying that those like Shemuel and Rava would not have called their students such names, and that *shinana* means "one who studies [*shoneh*] law", or "his logic is sharp [*shannun*]", and *sodani* means "one who knows the secrets [*sod*] of Torah". These are just words, though; it is clear in our language, even in the mouths of women and children, that one with large teeth is called this, and it is not uncouth to call a villager *irani* or *sodani*.

2. Yoel 1:6

כִּי־גוֹי עָלָה עַל־אַרְצִי עֲצוּם וְאֵין מְסַפֵּר שְׁנָיו שְׁנֵי אַרְיֵה וּמְתַלְעוֹת לְבִיא לוֹ:

For a nation has arisen upon my land, mighty and infinite, its teeth like a lion's teeth; it has the *metal'ot* of a lioness.

Rashi – *Metal'ot* – These are the large, chewing teeth.

3. Mishnah, Bechorot 6:4

חִטּוֹ הַחִיצוֹנוֹת שֶׁנִּפְגְּמוּ אוֹ שֶׁנִּגְמְמוּ, וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁנִּעְקְרוּ. רַבִּי חֲנִינָא בֶן אֲנְטִיגוֹס אוֹמֵר אֵין בּוֹדְקִין מִן הַמַּתְאִימוֹת וּלְפָנִים, אִף לֹא אֵת הַמַּתְאִימוֹת

If its outer *chitin* are chipped or cut, or its inner ones are uprooted. R' Chanina ben Antignos said: We don't check from the *mat'imot* and inward, or even the *mat'imot* themselves.

4. Rabbi Ovadia of Bartenura to Bechorot 6:4

חִטּוֹ הַחִיצוֹנוֹת - הַשִּׁינִים שֶׁבְּאִמְצַע הַפֶּה: וְהַפְּנִימִיּוֹת - שִׁינֵים הַגְּדוֹלוֹת

אֵין בּוֹדְקִין מִן הַמַּתְאִימוֹת וּלְפָנִים - שִׁינֵים הַגְּדוֹלוֹת שֶׁאֶחָת נִרְאִית כְּשֵׁתִים וְעִשׂוּיּוֹת כְּתֹאוֹמוֹת

"Outer *chitin*" – the teeth in the middle of the mouth. "Inner *chitin*" – the big teeth

"We don't check from the *mat'imot* and inward" – The big teeth, one of which seems like two, made like twins.

5. Talmud, Avodah Zarah 28a

מֵהֵיכָן מִכָּה שֶׁל חֶלֶל? פִּירַשׁ רַבִּי אֲמִי: מִן הַשֶּׁפֶה וּלְפָנִים. בְּעֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: כִּכִּי וְשִׁינֵי, מֵאֵי? כִּיּוֹן דִּאֲקוּשֵׁי נִינְהוּ - כִּמְכָה דְּבִרְאֵי דְמוֹ, אוֹ דְלִמָּא כִּיּוֹן דְּגוּאֵי קִיּוּמֵי - כִּמְכָה שֶׁל חֶלֶל דְמוֹ?

אִמַר אַבְי, ת"ש: "הַחֹשֶׁשׁ בְּשִׁינֵי לֹא יִגְמַע בְּהֵן אֵת הַחוּמָּץ"; חֹשֶׁשׁ הוּא דְלֹא, הֵא כְּאִיב לִיה טוֹבָא - שְׁפִיר דְּמִי? דְּלִמָּא תִנָּא הֵיכָא דְכְּאִיב לִיה טוֹבָא "חֹשֶׁשׁ" נִמִּי קָרִי לִיה.

ת"ש: רַבִּי יוֹחָנָן חָשׁ בְּצַפְדִּינָא, אִזֵּל לַגְּבַהּ דֶּהֵיָא מִטְרוּנִיתָא, עֲבַדָּה חֲמִשָּׁא וּמַעֲלֵי שְׁבֵתָא, א"ל: לְמַחֵר מֵאֵי? אִמְרָה לִיה: לֹא צְרִיכָתָא. אֵי צְרִיכָנָא מֵאֵי? [דְּמִשְׁמַע דְּכֵן מִרְפְּאִין בְּשֵׁבֵת]... אִמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק: שְׁאֵנִי צַפְדִּינָא, הוּאִיל וּמַתְחִיל בְּפֶה וְגוֹמֵר בְּבִנֵי מַעֲיִים.

מֵאֵי סִימְנִיָּה? רַמִּי מִיָּדֵי בֵי כִכִּי וּמִיָּתֵי דְמָא מְבִי דְרִי. מִמֵּאֵי הוּי? מְקָרִירֵי קָרִירֵי דְחִיטֵי, וּמַחְמִימֵי חֲמִימֵי דְשַׁעֲרֵי, וּמִשְׁיּוּרֵי כֶּסֶף דֶּהֶרְסָנָא. מֵאֵי עֲבַדָּא לִיה? א"ר אַחָא בְרִיה דְרַבָּא...

Where do "internal wounds" begin? R' Ami explained: From the lips and inward. R' Eliezer asked: What about *kachi* and *shin*? They are hard, and so that is external, or perhaps since they are inside, it is internal?

Abbaye said, come hear: We have learned, "One whose teeth ache should not gargle vinegar [on Shabbat]" – This is only for an ache, but for great pain it is permitted? No; perhaps that sage included great pain in "ache".

Come hear: R' Yochanan had *tzafidna*. He went to a matron, who treated him on Thursday and Friday. He asked, "What about tomorrow?" She replied, "You won't need it." He asked, "What if I need it?" [indicating it would justify violating Shabbat]... But Rav Nachman bar Yitzchak replied: *Tzafidna* starts in the mouth and ends in the innards.

What are the signs of *tzafidna*? Putting something in the *kachi* causes blood from the row [of teeth]. What causes it? The coldest wheat [bread] and the warmest barley [bread] and the remnants of fish stew. What is the treatment? ...

6. Tosafot Avodah Zarah 28a ככי

פ"ה מקום מושב השיניים זינציב"ש. וקשה דקאמר בסמוך "כיון דאקושי" ועוד דבפרק אלו טרפות (חולין דף נט:) גבי אריא "נתור ככי ושיני" ואין דרך להיות הזינציב"ש נושרות!... לכך נראה לפרש "ככי" הם שינים גדולות, מישאלי"ס בלע"ז, ו"שיני" הם האחרות. *Kachi - Rashi explained "the seat of the teeth". This is difficult, for the Talmud says, "they are hard"! Further, Chullin 59b, regarding a lion, says, "his kachi and shini fell out [from fear]", and gums don't fall out!... Apparently, kachi are the big teeth, and shini are the others.*

7. Kohelet 12:3

וּבְטָלוּ הַטְחָנוֹת כִּי מְעָטוּ וְחָשְׁכוּ הָרְאוֹת בְּאַרְבוֹת

And the grinders cease, for they are few, and the scouts at the windows go dark.

8. Shoftim 15:19

וַיִּבְקַע אֱלֹקִים אֶת־הַמַּכְתֵּשׁ אֲשֶׁר־בְּלֶחִי וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם

And Gd split the *machtesh* in Lechi, and water emerged

9. Rashi to Shoftim 15:19

המכתש - גומא שהשן יושבת בה עשויה כעין מכתשת:

The *machtesh* – The socket in which the tooth sits; it is formed like a mortar.

10. Talmud, Chullin 103b

אמר ר"ש בן לקיש: כזית שאמרו - חוץ משל בין השיניים, ורבי יוחנן אמר: אף עם בין השיניים; אמר רב פפא: בשל בין שיניים - דכולי עלמא לא פליגי, כי פליגי - בין החניכיים, מר סבר - הרי נהנה גרונו בכזית, ומר סבר - אכילה במעיו בעינן.

Reish Lakish said: When they say one is liable for eating an olive-sized amount, that excludes the food between his teeth. R' Yochanan said: That which is between the teeth counts. Rav Pappa said: No one debates regarding that which is between the teeth; the debate is between the *chanichi'im* – one side points out that the throat has benefited from an olive-sized amount, but the other says liability requires consumption in one's innards.

11. Rashi to Chullin 103b

בין החניכיים - המדבק בחכו שגרונו נהנה בו ומעיו לא נהנו.

Between the *chanichi'im* – Which sticks to his palate. His throat benefits, his innards do not.

Tooth problems

12. Talmud Yerushalmi, Ketuvot 12:3

ר' הוה יתיב ליה בציפורין שבעה עשר שנין... ומן גוביהן עבד תלת עשרה שנין חשיש שינוי... אמר ליה "פוק חמי מה בעי לכאן." נפק ולא אשכח בר נש וידע דהוא כעיס עלוי. עבד דלא עליל לגביה תלתין יומין... בסוף תלת עשרה שנייא ותלתית יומיא עאל אליהו לגביה בדמות ר' חייה רבה, אמר ליה "מה מרי עביד?" א"ל "חד שינא מעיקא לי." אמר ליה "חמי לי!" וחמי ליה, ויהב אצבעיה עלוי ואינשמת.

Rebbe lived in Tzipori for 17 years... and for 13 of those years he had tooth pain... [R' Chiyya angered Rebbe, and] Rebbe said to R' Chiyya, "Go see what they want outside." He exited and didn't see anyone, and knew Rebbe was angry at him. He didn't go to Rebbe for 30 days... After 13 years and 30 days, Eliyahu went to Rebbe in the form of R' Chiyya, and asked, "How is the master?" He replied, "A tooth hurts me." He said, "Show me!" He showed him, and Eliyahu placed a finger on it, and it was healed.

13. Shir haShirim 4:2 (following Ibn Ezra's translation)

שְׁנֵיךָ כְּעֶדֶר הַקְּצוּבוֹת שֶׁעָלוּ מִן־הַרְחֵצָה שְׁפָלָם מִתְּאִימוֹת וְשִׁפְלָה אֵין בָּהֶם:

Your teeth are like the flock of matching sheep ascending from the wash, all alike, none missing.

14. Talmud, Chagigah 22b

הלך רבי יהושע ונשתטח על קברי בית שמאי, אמר: נעניתי לכם עצמות בית שמאי... אמרו: כל ימיו הושחרו שיניו מפני תעניותיו. R' Yehoshua prostrated himself on the graves of Beit Shammai, saying, "I am humbled before you, bones of Beit Shammai!..." They said: For his entire life, his teeth were blackened due to his fasts.

Dental intervention

15. Mishnah Beitzah 4:6

רבי אליעזר אומר נוטל אדם קיסם משלפניו לחצוץ בו שניו

R' Eliezer said: One may take a splinter from wood that is before him [on Shabbat], to separate his teeth.

16. Tosefta Shabbat 6:1

יוצא אדם בקיסם שבשיניו

One may go out with a splinter between his teeth.

17. Dr. Julius Preuss, Biblical and Talmudic Medicine, pg. 287

It appears that such a wood chip was constantly carried between the teeth, perhaps to achieve a better alignment of misaligned teeth.

18. Talmud, Shabbat 111a

תנן "החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ", למימרא דחומץ מעלי לשינים - והכתיב (משלי י:כו) כחמץ לשינים וכעשן לעינים! לא קשיא, הא בקיוהא דפרי, הא בחלא. ואיבעית אימא הא והא בחלא, הא דאיכא מכה, הא דליכא מכה. איכא מכה - מסי, ליכא מכה - מרפי.

We have learned, "One whose teeth ache should not gargle vinegar." Does this mean that vinegar is good for teeth? But Proverbs 10:26 says, "Like vinegar for teeth and smoke for eyes!" One is sour fruit juice, the other is vinegar. Or both are vinegar, but one is with a wound, one is without a wound; the former heals, the latter weakens.

19. Talmud, Bava Kama 35a

הוא תורא דהוה בי רב פפא דהוה כיבין ליה חניכיה, עייל ופתקיה לנזייתא ושתי שיכרא ואיתסי.

An ox in Rav Pappa's household had pain in its *chanich*; it opened a barrel, drank beer, and was cured.

20. Talmud, Kidushin 24b

הרי שהיה רבו רופא, ואמר לו כחול עיני וסימאה, חתור לי שיני והפילה - שיחק באדון ויצא לחרות

If one's master was a doctor and he said "Treat my eye" but the master blinded it, or "Dig my tooth" and he knocked it out, the servant laughs at the master and goes free.

21. Rashi to Kidushin 24b

לחתור לו שינו - לנקרה ולגרר סביב מושבה.

"To dig his tooth" – to clean it and scrape around its socket.

22. Talmud, Pesachim 113a

אמר ליה רב לחייה בריה: לא תשתי סמא, ולא תשוור ניגרא, ולא תעקר ככא...

Rav told his son Chiyya: Don't accustom yourself to take medication, don't take large steps, don't extract teeth...

23. Talmud, Shabbat 64b, 65a

משנה. [לצאת עם] שן תותבת, שן של זהב, רבי מתיר, וחכמים אוסרים.

אמר רבי זירא: לא שנו אלא של זהב, אבל בשל כסף - דברי הכל מותר.

Mishnah: Rebbe permits going out with a replacement tooth, or a tooth of gold; the Sages prohibit.

Gemara: R' Zeira said: They only prohibited for gold; all permit silver.

24. Talmud, Shabbat 152a

תנא משמיה דרבי מאיר: דוק בככי ותשכח בניגרי, שנאמר ונשבע לחם ונהיה טובים ורעה לא ראינו.

אמר ליה שמואל לרב יהודה: שיננא, שרי שקיך ועייל לחמך.

It was taught in the name of R' Meir: Be careful with your teeth and you will see results in your steps, for Jeremiah 44:17 says, "And we were sated with bread and we were good and we saw no harm."

Shemuel said to Rav Yehudah: *Shinina!* Open your mouth and put in your bread.